

LIBČANY

ROMÁNSKÝ KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE

MILAN FALTA 2007 PRAHA
WWW.ROMARCH.CZ

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
FAKULTA ARCHITEKTURY

LIBČANY

Kostel Nanebevzetí Panny Marie
koncept stavebně historického průzkumu

TEXTOVÁ ČÁST

Zpracoval: Milan Falta

Konzultanti: Doc. Ing. arch. František Kašička CSc.
Prof. Ing. arch. Jiří Škabrada CSc.

PRAHA

IX. 2006

Klíčová slova:

Libčany, románský sloh, kostel, stavebně historický průzkum

Key words:

Libčany, romanesque movement, church, structural historical exploration

OBSAH:

Úvodní poznámky

Textová část

Dějiny objektu

Písemné prameny

Rozbor objektu

Stavební historie

Hodnocení objektu

Hodnotné detaily a prvky

Architektonické památkové závady

Náměty pro rehabilitaci objektu

Poznámky

Prameny, Literatura, plány a mapy

Seznam zkratk

Seznam příloh

Grafická část

ÚVODNÍ POZNÁMKY

Standardní nedestruktivní stavebně – historický průzkum (dále jen SHP¹) kostela Nanebevzetí Panny Marie v Libčanech (ÚTJ 68 17 25) byl zpracován v rámci předmětu RP III. - Zaměření a analýza HS na Fakultě architektury ČVUT v Praze v letním semestru akademického roku 2005/2006 studentem Milanem Faltou.

Zpracovatel SHP prostudoval dostupnou literaturu, včetně SHP provedeným SÚRPMO v roce 1995, a mapové podklady. Následně bylo provedeno zaměření stavby a její posouzení přímo v terénu. Zaměření kostela bylo provedeno při čtyřech návštěvách (1. 7., 2. 7. a 8. 8., 9. 8. 2006) přístroji teodolit Carl Zeiss THEO 010B, č.: 153608 a laserovým délkoměrem Stanley. Detaily byly změřeny pásmem. Při těchto příležitostech byla provedena fotografická dokumentace, která je součástí SHP.

Již v roce 2005 provedl Milan Falta pro studijní účely fotodokumentaci, zaměření a posouzení krovu nad lodí i presbytářem stavby. Tyto údaje jsou použity v tomto SHP.

Tato práce byla konzultována na Fakultě architektury ČVUT v Praze s panem Prof. Ing. arch. Jiřím Škabradou CSc. (krov) a panem Doc. Ing. arch. Františkem Kašíčkou CSc. (metodika standardního stavebně – historického průzkumu).

TEXTOVÁ ČÁST

DĚJINY OBJEKTU

Obec Libčany (ÚTJ 68 17 25) se nachází 12 km západně od Hradce Králové v Libčanském okrsku², na stráni dominující širokému okolí. Z katastru Libčan je z vícerých poloh doložena antropogenní aktivita minimálně od mladší doby kamenné. Významné jsou především funerální aktivity v poloze „Na Obci“ a „Farský les“, dokládající společenský význam území především v nadstavbové sociální sféře.

První písemný doklad o obci pochází z 12. století. Jedná se o falzum zakládací listiny krále Vratislava opatovického kláštera, která se hlásí k roku 1073. Tehdy měl břevnovský opat ke královské donaci přidat mj. i „*terram Liubichas*“ (Lancinger 1995, 1).

Majitelé libčanského zboží nejsou z období raného středověku známi. Vlastníci tvrže jsou doloženi až k roku 1398, kdy jimi měli být Jan a Václav Roudnice (Cechner 1904, 141). Počátkem 16. století získala Libčiny obec Královéhradecká. V roce 1547 jí byl tento majetek konfiskován a prodán Janu z Pernštejna. Od počátku 18. století byly Libčany ve vlastnictví Straků z Nedabylic. V majetku této rodiny zůstala obec až do vymření rodu v roce 1769, kdy přešly do správy zemského stavovského výboru.

První písemná zmínka o kostele Nanebevzetí Panny Marie pochází z roku 1352, kdy se v rejstříku papežského desátku objevuje jako farní, nikoliv soukromý, kostel (Lancinger 1995, 1). V následujících obdobích, až do poloviny 17. století, kdy začínají zápisy libčanské farní pamětní knihy, nejsou o kostele žádné záznamy.

Podrobné a dobře zpracované dějiny objektu předkládá PhDr. L. Lancinger CSc (1995, 1 – 9), a proto již nepovažujeme za nezbytně nutné je zde opakovat.

PÍSEMNÉ PRAMENY

Nejstarší odborná literatura o libčanském kostele je datována k roku **1856**, kdy **J. E. Vocel** zmiňuje pěkný románský kostel se dvěma portály a dvěma sloupy v interiéru. Mylně se domnívá, že západní portál je také románský. Odkazuje na podrobnější popis v *Kunstarch. Bereisung Bohmens*. (viz příloha E)

V roce **1904** je **A. Cechnerem** podán podrobný popis libčanského kostela a tvrze. Autor pojednává o jednodolním kamenném kostele a připomíná několik jeho stavebních etap. Z doby gotické upozorňuje na vysoké štíty a správně do tohoto období řadí západní portál. Do pozdní renesance datuje úpravu lodi a do barokní epochy presbytář (patrně pouze jeho opravu, nikoliv stavbu). Dále zevrubně informuje o kamenných náhrobcích a mobiliáři kostela. (viz příloha F)

Další popis kostela se objevuje v neoborné literatuře z roku **1940**, jíž je Ročenka katolíků v Libčanech od **neznámého autora**. V této knížce se zprvu objevuje podrobná historie obce a druhá kapitola je věnována kostelu. Datace a slohové zařazení některých stavebních prvků je však chybné. Autor se například domnívá, že pravouhlý presbytář je původu románského. Za románská taktéž považuje později prolomená okna i západní portál, o němž již Cechner (1904, 142) hovoří jako o pozdně gotickém. Je nutno si uvědomit, že autor v té době viděl kostel ještě omítnutý, tudíž nemohl spatřit zachované ostění románských oken ani smíšené zdivo presbytáře. Přínosem této statě je velmi zevrubné referování a mladších stavebních úpravách a autor také velmi podrobně popisuje tehdejší stav mobiliáře.

(viz příloha G)

V roce **1944 – 45** předkládá **V. Mencil** zprávu o nálezu bohatého arkádového průčelí na libčanském kostele. Informuje tak v souvislosti s nálezem slepých arkád na bazilice klášterního kostela v Doksanech, jejichž předlohách hledá porýnskou pseudotektonickou románskou architekturu. Libočanský kostel však nedává do souvislosti s tzv. Doksanskou skupinou, ale slohové zabarvení a hutní provenienci dává do souvislosti s uměleckým okruhem saským. Kostel datuje do období mezi lety 1210 – 1220.

(viz příloha H)

V roce **1950** vychází v novinách Svobodné Slovo článek „**Co víte o vsi Libčanech**“. Neznámý autor zde zmiňuje kostel jako velikou jednodolní kamennou stavbu, který byl stavěn v románském slohu, ale později několikrát přestavován. Více se stavbě nevěnuje.

(viz příloha I)

V roce **1950** je **V. Mencil** publikován první z jeho důležitých článků s názvem „Románská a gotická hlavice jako prostředek k datování České architektury“. Zde pouze datuje románský dekor k roku 1220 a uvádí, že hlavice jsou původu sasko – hirsauského.

(viz příloha J)

V roce **1957** je libčanský kostel zmíněn v obsáhlém článku **A. Merhautové a M. Radové**, který se věnuje románské stavební huti v Doksanech. Zde je uvedeno, že z původní románské sakrální stavby zůstala zachována pouze loď, která je členěna po obou stranách šesti lichými arkádami. Toto tvrzení je diskutabilní, jelikož na severní stěně nebyla přítomnost slepých arkád nikdy spolehlivě prokázána. Chybně je uvedeno, že v ose každé druhé arkády bylo, dnes zazděné, románské okno.

Autorky však nedávají kostel do přímé souvislosti s Doksanskou stavební hutí, neboť se zdejší slepé arkády liší od doksanských jak rozvrhem, tak i podobou. Libočanské arkády předstupovali před rovinu stěny. Jako by na ní byly nalepeny. Autorky spatřují v provedení arkád dílo místní produkce, v němž šlo o zcela primitivní opakování forem, aniž by byla postižena jejich podstata. Domnívají se, že jde o doznívání arkádového členění v místním prostředí, které je původně formulované doksanskou hutí. Kostel datují do doby po roce 1230.

(viz příloha K)

V. Mencl se k problematice datování architektonického detailu vrací opět v roce **1960**, kdy postihuje problematiku románského portálu. Libčanskému portálu se věnuje stručně, zmiňuje pouze jeho ústupkový charakter se dvěma vloženými sloupky. Uvádí, že římsu nahrazuje tenká krycí deska hlavic sloupů. Portál datuje, stejně jako románské hlavice z interiéru, do období 1210 – 1220.

(viz příloha L)

A. Merhautová podává v roce **1971** po dlouhé době první ucelený popis libčanského kostela. Autorka se především věnuje cennému románskému dekoru. O samotné stavbě uvádí pouze její jednodušší charakter s pravoúhlým novějším presbyteriem a různými novějšími přístavky. O slepých arkádách, které opět zmiňuje na jižním i severním průčelí, uvádí, že byly odkryty v roce 1942. Dále obšírněji popisuje románský portál, kde si detailněji všímá hlavic a poukazuje na jejich členění do středu komponovanými kružnicemi. Z interiéru, který měl být původně plochostropý, upozorňuje na dva románské sloupy empory, z nichž u jednoho má být zachována románská patka. Dále se pokouší o datování stavby, které, oproti tvrzení Mencla, posouvá až do první čtvrti 13. století, což odůvodňuje strukturou a detailem portálu.

(viz příloha M)

E. Poche zmiňuje libčanský kostel ve své knize roku **1978**. Autor datuje kostel k roku 1225 a uvádí, že z románské epochy pochází nejen obdélná loď, ale i presbytář. Dále zmiňuje architektonický vývoj stavby. Uvádí pozdně gotickou přestavbu z přelomu 15. a 16. století, barokizaci a přístavbu oratoří ze 17. století a do 18. století datuje přístavbu jižní předsíně. Taktéž hovoří o západní věži, která měla být vztyčena v roce 1909, ale později snesena. Z dekoru zmiňuje liché arkády, zazděná okna, ústupkový portál a tribunu nesenou dvěma románskými sloupky s kubickými hlavicemi. Z mladší výzdoby uvádí západní portál, jenž datuje k roku 1500 a slohově ho řadí do období románské renesance.

(viz příloha N)

Zmínka o Libčanském kostele se objevuje i v učebních textech ČVUT z roku **1992**, jejímiž autory jsou **M. Radová** a **J. Škabrada**. Ve skriptech dávají autoři do slohové podobnosti libčanský a vrbčanský kostel, což dokládají nejen slepými arkádami, ale i trojúhelníkovým zubořezem, jenž byl užit na obou stavbách. Kostel datují do počátku 13. století.

(viz příloha O)

V roce **1995** publikuje **J. Svobodová** článek, ve kterém poukazuje na problematiku zazděných románských spolíí v různých částech stavby. Upozorňuje na nálezy pískovcových článků ve smíšeném barokním zdivu presbyteria. Tyto prvky popisuje jako osově zcela souměrné s jedním, respektive dvěma ústupky a oblounem. Hypoteticky je interpretuje jako části románských lisén někdejší apsidy. Taktéž si všímá dvou článků situovaných v zazdívce druhotného vstupu na emporu. Domnívá se, že by mohlo jít o zbytky blíže nespecifikovaného kamenného žlabu.

Dále autorka informuje o nález části románského presbyteria pod úrovní současné podlahy sakristie, s čitelným fragmentem profilované římsy a s koutovou lisénou s ústupkem a plochým oblounem.

(viz příloha P)

Téže v roce **1995** byl zpracován **L. Lancingerem, J. Mukovou a D. Šimkovou** stavebně historický průzkum kostela. Jedná se o SHP se všemi náležitostmi, které detailně popisuje stavbu a obsáhle informuje o její historii. Součástí tohoto SHP však nebylo podrobné zaměření kostela.

Stručně se o památce zmiňuje i **K. Kuča** v roce **2002**. O objektu hovoří jako o románském kostele z doby kolem roku 1225, který byl upraven na přelomu 15. a 16. století, v 17. století byl barokizován a v pol. 18. století byla přistavěna hodnotná barokní předsíň.

(viz příloha Q)

ROZBOR OBJEKTU

Románský kostel Nanebevzetí Panny Marie v Libčanech se nachází v jedinečné poloze na temeni příkré stráně a dominuje širokému okolí. Stavba je situována uprostřed okrsku zrušeného hřbitova a kompozice akropole je doplněna okolní historickou zástavbou a vzrostlou zelení.

Poměrně monumentální sakrální stavba byla založena okolo roku 1225 jako jednodolní orientovaný vlastnický kostel s východní apsidou na dvoře neznámého majitele.

Obdélná románská loď kryta sedlovou střechou je na východě uzavřena barokním presbyteriem, k němuž se ze severní strany pojí sakristie a z jižní oratoř. Oba přístavky pochází z období baroka. Barokní provenience jsou také předsíňky, Chránící jižní románský a západní gotický vstupní portál. Kostel nemá a nikdy neměl věž a sestával tudíž pouze z lodi a polokruhové apsidy.

DISPOZICE OBJEKTU:

Libčanský kostel je jednodolní podélná stavba, na východě uzavřená pravoúhlým barokním kněžištěm, k němuž jsou při severní i jižní straně připojeny dva přístavky, přístupné přímo s presbytáře, ale i exteriéru – sakristie a oratoř. Další přístavky byly zřízeny před jižním i západním portálem. V západní části románské lodi se nachází původní panská empora, která je v současnosti přístupná barokním dřevěným vřetenovým schodištěm umístěným do jižní části podkruchtí. Původní přístup na emporu byl románským portálem prolomeným v západní fasádě.

JIŽNÍ FASÁDA:

Jižní fasáda libčanského kostela je nesmírně cenným dokladem románského sochařství a architektonického dekoru. V celé její ploše se dochovaly stopy odsekaných lýchých slepých arkád. Arkády vycházely z románského trnože ukončeného profilovanou římsou, která se prakticky po celé délce dochovala dodnes. Kromě slepé arkatury se z románské epochy torzálně dochovaly ostění tří oken, ta jsou v současnosti zazděna. Později, patrně v baroku, byla prolomena čtyři nová okna, která jsou lemována poničenou pásovou šambránou. Fasáda je ukončena patrně barokní římsou, provedenou z cihel.

Před jižní průčelí byla patrně v polovině 18. století přistavěna barokní předsíň s ušlechtilým štítem. Tato předsíňka kryje monumentální románský portál, díky němuž Mencl (1960, 11) datoval kostel do druhého desetiletí 13. století.

V západní části jižní fasády se nachází zazděný druhotně proražený vstup. V zazdívce jsou patrné kamenné články, které by mohly pocházet z románské stavby.

SEVERNÍ FASÁDA:

Severní fasáda je o poznání chudší, než její jižní protějšek. Plocha stěny se opět vypíná z profilované římsy trnože, ze kterého dříve vystupovala šestice arkád. Zde se však nedochovaly žádné poznatky o tom, jak byly ukončeny. Stopy přípor náhle končí zhruba ve vrchní pětině stavby. Je názor, že ba vrchní část mohla být později přezděna s využitím románského materiálu (*Škabrada 2006, ústní sdělení*). V severní fasádě jsou zazděna dvě románská okna a nachází se zde mnoho plomb po lešeňových trámech.

ZÁPADNÍ FASÁDA:

Západní fasáda je sama o sobě poměrně strohá. Románská zeď se vypíná z profilovaného soklu a vrcholí dochovaným románským štítem s terčem a drobným křížkem. Po obou stranách průčelí se dochovaly mohutné kamenné odkapníky. Kolem roku 1500 byl v této stěně prolomen drobný portál, který někteří badatelé považovali za románský. Ve skutečnosti se však jedná o druhotně proražený vstup, jehož ostění vykazuje známky řídkého architektonického slohu románské renesance. Před tento portál byla také postavena předsíň, která svou střechou částečně zakrývá ostění, zde již románského portálu, jímž se původně vstupovalo na emporu. Po jeho pravé části byl, patrně v baroku, prolomen daleko mohutnější portál, dnes však zazděný smíšeným zdivem.

JIŽNÍ FASÁDA PRESBYTERIA:

Presbyterium je barokní provenience, což je patrné na struktuře zdiva. Jedná se o barokní smíšené zdivo, které obsahuje jak barokní cihly, tak románské kvádry. V jižní části jsou dvě okna, jejichž ostění je totožné s ostěním oken lodi. Při této stěně se také nachází oratoř s jedním čelním zazděným oknem, jedním východním oknem a západními dveřmi, které byly zazděny v roce 1930.

SEVERNÍ FASÁDA PRESBYTERIA:

Severní fasáda je prostá jakéhokoliv dekoru. Nachází se zde dvě okna, která však byla později zazděna. Fasáda je s opadanou omítkou a je velmi poničena. Poškozena je i podstřešní římsa. Při této stěně byla zřízena sakristie, na níž se kromě kamenného ostění západních dveří a severního okna neobjevují žádné dekorativní prvky. Omítka je velmi hrubá, zachovaná.

VÝCHODNÍ FASÁDA PRESBYTERIA:

Východní fasáda je, stejně jako severní i jižní, velmi poničena, je obnaženo barokní smíšené zdivo. Zde se však nachází velmi významná románská spolia, které je možno interpretovat jako dekorativní prvky někdejší apsidy. V čele fasády je zazděné okno. Podstřešní římsa je poničena a sokl je tvořen prostými druhotně použitými románskými kvádry.

INTERIÉR KOSTELA

V interiéru je jednoduchý jednolodní prostor, který vychází z románské podstaty. Původní a dodnes užívaný vstup je románským portálem v jižním průčelí. V západní části lodi je dochována románská empora, která je podklenuta dvěma křížovými klenbami s mohutnými pasy. Ty jsou vyneseny dvojicí románských sloupů s dekorovanými kubickými hlavicemi. Třetí, jižní, klenební pole bylo zničeno při vložení barokního schodiště. Stavebně je interiér prostý, je zaklenut renesanční valenou klenbou s výsečemi, která je vynášena později připojenými příporami s patrně barokními hlavicemi.

Presbyterium je zaklenuto barokní klášterní klenbou, taktéž s výsečemi. Z prostoru kněžiště je přístup jak do severní sakristie a jižní oratoře. Oba prostory jsou zaklenuty klášterní klenbou. V těchto prostorách se nacházejí, vždy při styku barokního presbyteria s románskou lodí dva viditelné doklady někdejší románské empory. Jedná se o koutové liseny s čelním oblounem, které jsou však v současnosti znehodnoceny silným nánosem barvy.

KROV:

Na libčanském kostele Nanebevzetí Panny Marie se do dnešních dnů dochovaly dvě soustavy krovů z dvou různých časových období. Přestože je stavba románského původu s dobře zachovanými štítovými stěnami, nebyly ani po zevrubné prohlídce nalezeny žádné stopy po krovu románském (či gotickém), ať již na zmíněných štítech nebo v místech římsy.

Prvním systémem je krov nad lodí chrámu. Tato konstrukce pochází z renesančního období a dokonce se zachovalo i přesné datování, které je do krovu vryto. Hambalková konstrukce vznikla v roce 1608 a oproti původnímu (románskému) krovu je značně strmější. Datovací nápis se nachází na první středové vaznici zhruba uprostřed krovu. Plná vazba krovu je se středním sloupkem a čtyřmi vzpěrami tvaru „V“, doplněna třemi hambalky. Mezilehlá vazba je taktéž tvořena třemi hambalky a stojatým křížem typu „X“. Ztužení je v podobě ondřejských křížů. V celém systému dochází k plynulému střídání prázdných a mezilehlých vazeb, kromě střední části. Zde jsou oproti sobě dvě plné vazby. V těchto místech ve vrchní části konstrukce je také osazen sanktusník, který pochází z pozdější doby, pravděpodobně z roku 1722. Na pozdější vkomponování věžičky poukazuje fakt, že je do krovu vkomponována velmi nepravidelně a poněkud násilně. Věž je osmiboká a hranolky, jež jí tvoří, jsou ukotveny do dřevěného roštu. Věžička je ukončena cibulovou bání. Váhu celého krovu roznáší systém vazných trámů, do nichž jsou usazeny krokve, jež jsou podepřeny patní vzpěrou. Ve střední části probíhá prahová vaznice, která roznáší tlaky sloupků plných vazeb. Vazné trámy jsou usazeny na pár pozednic. Libčanský krov pochází z období renesance, ale je pozdně gotické provenience. Plné vazby jsou typické klasové a mezilehlé jsou typu sv. Anna.

Krov presbyteria je jednodušší i nižší konstrukce. Pochází z období baroka, patrně z roku 1722. Toto datum bylo taktéž nalezeno vyryté v trámu. Sestává ze dvou plných a dvou prázdných vazeb a z valbového ukončení, což je zároveň nejsložitější část krovu. Plná vazba je tvořena středovým sloupkem, dvěma hambalky a vzpěrou ve tvaru „V“. Prázdna vazba pouze dvěma hambalky. Příčné ztužení tvoří dva ondřejské kříže a dvě postraní stojaté stolice, které podpírají konce hambalků. Stojatá stolice se objevuje i ve valbovém ukončení krovu. Celá konstrukce opět dosedá na vazné trámy, které jsou osazeny na pár pozednic.

Přestože se nezachovaly stopy po románském zastřešení chrámu, může se libčanský kostel pyšnit dvojicí přesně datovaných historických hambalkových krovů. Jedním renesančním z roku 1608 a druhým barokním, datovaným k roku 1722. Oba krovy jsou dobře zachovány, až na nějaké partie vzpěr, které by bylo vhodné doplnit, včetně původních spojů. Jednotlivé části krovů byly spojovány bez železa, dřevěnými špalky. Kov se poskrovnu objevuje pouze u sanktusníku. Jedinou vadou této historické památky je její velmi špatná dostupnost. Při rekonstrukci kostela by bylo vhodné počítat s novým schodištěm (například lehkou kovovou vřetenovitou konstrukcí z empory), které by umožnilo přístup do velmi působivého interiéru jak odborníkům, tak návštěvníkům.

STAVEBNÍ HISTORIE

Románský kostel Nanebevzetí Panny Marie v Libčanech se nachází v jedinečné poloze na temeni příkré stráně a dominuje širokému okolí. Stavba je situována uprostřed okrsku zrušeného hřbitova a kompozice akropole je doplněna okolní historickou zástavbou a vzrostlou zelení.

Poměrně monumentální sakrální stavba byla založena okolo roku 1225 jako jednodílný orientovaný vlastnický kostel s východní apsidou na dvoře neznámého majitele.

Obdélná románská loď kryta sedlovou střechou je na východě uzavřena barokním presbyteriem, k němuž se ze severní strany pojí sakristie a z jižní oratoř. Oba přístavky pochází z období baroka. Barokní provenience jsou také předsíňky, Chránící jižní románský a západní gotický vstupní portál. Kostel nemá a nikdy neměl věž a sestával tudíž pouze z lodi a polokruhové apsidy.

Do dnešních dnů dochovaná románská loď je založena na obdélném půdorysu o vnějších rozměrech cca 18,15 x 10,90 m. a výšce cca 10,7 m. Pod mohutnými kvádry pískovcového zdiva probíhá sokl ukončený soklovou římsou, která sestává ze základové desky, pásku, oblounu, pásku a výžlabku. Sokl a soklová římsa jsou provedeny z tmavšího kamene nežli stěny kostela a tvoří tak funkční i optický základ stavby. Nejhodnotnější částí památky je její jižní, vstupní, průčelí, jež bylo členěno slepými arkádami. Přestože byly arkády během pozdějších úprav téměř 100% odsekány, zůstaly po nich ve zdivu pozitivní stopy, které se znovu objevily po odstranění omítky v roce 1942 (*Merhautová 1971, 155*).

V českých zemích můžeme pozorovat dva způsoby užití slepých arkád (libčanský kostel je nejspíše syntézou obou těchto technik?). Tento prvek se nejvíce rozšířil v severozápadních Čechách, v tzv. Doksanské skupině, na čtyřech, resp. pěti, (dosud lokalizovaných) chrámech. Druhý typ slepých arkád je možno pozorovat ve východní části Čech na třech stavbách. Na kostele v Jakubu, ve Vrbčanech a v Libčanech. U těchto tří staveb již není možné typ slepých arkád jednoznačně definovat. Hlavním charakteristickým rysem je předstoupení arkádového systému jako celku před rovinu fasády, čímž se stává oproti doksanskému pouze dekorativním, a nikoli tektonickým, prvkem. Arkády tohoto typu se nejlépe zachovaly na kostele sv. Jakuba v Jakubu u Kutné Hory. Zdejší slepé arkády jsou na unikátním, románskými plastikami obohaceném, jižním průčelí rozvrženy do dvou horizontálních pater. Ve dvou patrech nad sebou jsou i arkády na severním průčelí, oproti tomu jedním patrem arkád je obohacena apside. Vertikální část svatojakubských arkád tvoří polosloupky, jež dosedají na atické patky a vrcholí krychlovými hlavicemi sasko – hirsauského typu. Archivolty na hlavice dosedající jsou obdélného průřezu a jsou konstruovány z jiného materiálu, nežli jejich podpory. Sloupky jsou z šedého a archivolty ze žlutého pískovce (o rozboru jižního průčelí více v (*Kroupa 1997, 3 – 25*)).

O slepých arkádách ve Vrbčanech není mnoho známo, avšak (*Radová, Škabrada 1992, 46*) je dávají do souvislosti s libčanskými. Jelikož je v současné době celá stavba omítnuta, jsme při posuzování skladby odkázáni na starší fotodokumentaci (fotografie (*Radová, Škabrada 1992, 51*) a SHP. Bohužel stejně jako v Libčanech, i zde byly arkády v období baroka odstraněny, a to mnohem důkladněji, takže se vesměs dochovaly pouze jejich negativní stopy. Z fotografií vyplývá, že arkády kostela sv. Václava ve Vrbčanech byly mnohem méně subtilnější a měli daleko mohutnější vertikální části nežli libčanské či jakubské. Jelikož jsou poškozeny i horní partie stěny, není možné bez sondáže určit, zdali arkády předstupovaly před rovinu zdi jako celek nebo se podobaly doksanskému typu.

Libčanský kostel je v současné době plně zbaven omítky a tak je možné podrobně studovat a mapovat veškeré románské prvky. Jižní fasádu ohraničují dvě nárožní liseny široké 70 cm, jejichž patky jsou stejného průřezu jako soklová římsa a jsou do ní plynule vkomponovány. Fasáda je rozčleněna pětící lisen na šest nestejně širokých polí. Přípory (v současnosti odsekány) se vypínají přímo ze soklu a protínají soklovou římsu. V místech průniku liseny se soklovou římsou je dodnes patrný průřez lisen, kde je možné pozorovat, že liseny byly obdélného průřezu šíře 20 cm, hloubky 12 cm a neměly na svém čele poloválcové přípory, jako tomu bylo u dekoru apsidy (bude popsáno níže). Ve zhruba 4/5 výšky lodi byly liseny pospojovány archivoltami tak, že v levé části chrámu tvořily trojici lichých a v pravé části trojici sudých arkád. Oblouk první arkády plynule vystupoval z levé nárožní liseny a přepínal první pole o šíři 2,6 m., v němž se také nachází, k pravé části mírně vyosené, zazděné románské okno. Druhá archivolta překlenovala pouhé 2 m*. a byla nižší nežli první. Třetí archivolta je přibližně stejně vysoká jako první, ale vzhledem k umístění ústupkového portálu do této části, je šířka pole větší, nežli první. Interkolumnium je zde přibližně 3,15 m*. V třetím poli se také nachází, avšak přesně centrované, románské zazděné okno. Čtvrtý, pátý a šestý oblouk vystupuje zhruba do stejné výšky jako archivolta nad druhým polem, ale interkolumnia se liší. Čtvrté pole je široké 2,38 m*, páté 2,5 m. a šesté 2,6 m. Páté pole obsahuje centrované zazděné románské okno.

Nelogickou kompozici – užití liché a sudé arkády – nejsme schopni přesvědčivě vysvětlit. Je možné zde pozorovat určité analogie s kostelem v Jakubu (střídání větších nad okny a menších poloměrů nad plastikami), ale proč se na libčanském průčelí, které je mnohem jednodušší kompozice, neobjevuje pravidelná lichá arkáda, nevíme. Zatím také není jisté, zdali baly podpory od archivolt odděleny hlavicemi (Citov, Doksany, Holubice, Jakub, ...) nebo v ně plynule přecházely (Kostomlaty pod Řípem, ...) bez horizontálního přerušení.

Velmi problematická se také zdá rekonstrukce podstřešní dekorativní římsy. Současná maltová římsa je nejspíše barokního původu, a zdali skrývá stopy románského dekoru, není možné bez sondáže zjistit. Avšak na opadaných partiích jižního i severního průčelí (pouze na nárožích) je patrné, že původní románské prvky byly vybrány a nahrazeny cihlovou zazdívkou. Z románské římsy se dochovaly pouze torza kamenného odkapníku, snad s torzem podkladného toru, na severozápadním a jihozápadním nároží. Tudíž je možno teoreticky a s použitím znalostí z jiných podobných románských staveb usuzovat, že pod střechou se pnul obloučkový vlys, nad nímž mohly probíhat ozuby, oddělené válečkem od odkapníku. Jedinou, zatím nepotvrzenou, současně známou stopou poukazující na románské obloučkové podřímsí by mohli být dvě spolia v zazdínce na jižní fasádě. Jedná se o oblouky s poloměrem asi 20 cm vytesané do kvádrů (jehož hloubka není známa) o kterých Svobodová (1995, 82) usuzuje, že jde o část románského žlabu. Prozatím a hlavně bez vyjmutí nemůže přesně určit, jakou funkci tato spolia původně zastávala. Střecha byla sedlová, jejíž sklon je i v současnosti dobře patrný na západní fasádě. Výška původní střechy byla cca 7,5 m., současný cihlový gotický štít, který ustupuje asi 20 cm za románský, je vysoký cca 10 m.

Nejlépe zachovanou románskou částí stavby je ústupkový portál, prolomený ve třetím poli slepé arkády. Dnes je skryt barokní předsíňkou obdélného půdorysu o rozměrech 3,3 x 4,4 m.

Zbylé fasády lodi již nebyly v takové míře obohaceny architektonickým detailem a nejsou tolik zajímavé. Určité nejasnosti ale skrývá severní fasáda.

Do plochy průčelí, mezi nárožní liseny, byla opět vkomponována pětice přípor, jež v současnosti, po odsekání, tvoří pouze, místy jen negativní, stopy. Liseny fasádu dělily na šest, zde však přibližně stejných, polí. První pole (bráno od leva) má rozpon 2,55 m**, druhé 2,54 m, třetí 2,53 m, čtvrté 2,53 m, páté 2,54 m a šesté 2,54 m. Liseny byly stejných rozměrů jako na jižním průčelí (tj. 20 x 12 cm). V severní fasádě jsou na ose druhého a pátého pole prolomena, dnes zazděná, románská okna. Románská severní stěna nebyla znehodnocena později zhotovenými okny.

Zajímavostí a nejasností severní fasády je, že liseny nebyly spojeny archivoltami, ale ani nestoupaly až k podstřešní římsě, nýbrž byly ukončeny ve výšce archivolt oken. Že přípory nepokračovaly výše, vyplývá ze souvislého, primárně uloženého románského zdiva v horních partiích fasády.

Vysvětlením takového ukončení lisen je prosté. Stavitel plánoval slepými arkádami oživit i severní stěnu, avšak k realizaci, nejspíše z ekonomických důvodů, nikdy nedošlo. Podružnou roli severního průčelí dokazuje i stejný rozpon mezi příporami, tudíž menší zájem o působivost prvku. Severní stěna patrně obsahovala stejné podřímsí jako jižní fasáda.

Naopak oprostěna od jakýchkoli ozdobných artefaktů zůstala fasáda západní. Jediným narušením monotónosti je dnes zazděný románský portál, vedoucí na emporu a ve spodní části, zřejmě v pozdní gotice (*Cechner 1904, 142*) prolomený portál, dnes krytý barokní předsíňkou o půdorysných rozměrech 3,38 x 4,45 m. Kamenné ostění vstupu je tvořeno dvěma pruty, oddělenými výžlabkem. Pruty dosedají na patky ve tvaru nízkých válců, šroubovitě kanelovaných. Vše spočívá na pravoúhlém trnoži s otupenou hranou, nahoře válcovitě seříznutém. Nad půlkruhovým nadpražím portálu se přepíná gotická římsa, tvořená páskem, šroubovitě rýhovaným válečkem, trochilem a odkapníkem (*Cechner 1904, 142*).

Skladba lodi byla následující:

Dnešní pravoúhlé presbyterium o rozměrech 9,75 x 10,0 m. nahradilo snad v roce 1722 (*Svobodová 1995, 83*) polokruhovou románskou apsidu. Existenci apsidy dokazuje nálezný půdorysně zaobleného soklu v roce 1991, na který upozornila Svobodová (*1995, 82*). Zlomek části původního presbyteria byl odkryt v sondáži pod podlahou sakristie v jejím jihozápadním rohu. Zároveň byla objevena primárně uložená koutová lisená s plochým obloukem na svém čele.

Zajímavostí presbyteria je, že, jak je pro barokní období příznačné, je stavěno ze smíšeného zdiva, a to jak z barokních cihel, tak z kamenných kvádrů, pocházejících z románské apsidy. Jsou zde však také části lisen, jenž jsou po stěnách kněžiště různě rozptýleny. Tato spolia jsou velmi důležitým prvkem pro alespoň částečnou rekonstrukci románské apsidy. Z průřezů prvků vyplývá, že apsidové liseny vystupovaly zhruba 8 cm, byly širší 24 cm a k jejich čelu byl přidán polosloupek s průměrem cca 16 cm. Do současné doby se nepodařilo objevit žádné hlavice.

Víme tedy, že libčanský kostel byl ukončen apsidou, která byla patrně klenuta konchou. Kněžiště bylo členěno lisenami, s přiloženými polosloupky. Dvě přípory byly vloženy do styčných koutů mezi presbyterium a loď. Kolik lisen dále obohacovalo apsidu nevíme (je předpoklad, že základy apsidy a snad i části soklové římsy s částí přípor se mohou skrývat pod podlahou dnešního presbyteria).

HODNOCENÍ OBJEKTU

Kostel Nanebevzetí Panny Marie je jednolodní kamenná stavba s pravoúhlým presbyteriem. Chránová loď pochází z románské epochy a původně byla uzavřena polokruhovou apsidou a byla plochostropá. V období renesance byla zaklenuta valenou klenbou s výsečemi a chrám byl doplněn vysokým krovem, jenž je datován k roku 1608. Pravoúhlé kněžiště bylo připojeno v barokní epoše, spekuluje se o datu 1722. Stejného stáří je i jeho krov, sakristie a oratoř. O něco mladší by měly být předsíně, které kryjí dva vstupy do kostela, jižní románský a západní románsko renesanční.

Z památkového hlediska je nesmírně cenný románský původ kostela a stupeň jeho zachovalosti. Přestože se z období přelomu 12. a 13. století, a z románské epochy vůbec, v Čechách dochovalo poměrně velké množství stavebních památek, je nutné si uvědomit, že, přestože se Libčany nachází v centru historické oblasti s velmi hustým středověkým osídlením, se v současném okrese Hradec Králové dochovaly pouze dva románské kostely (Libčany a Starý Bydžov) a v celém Královéhradeckém kraji čtyři (Libčany, Starý Bydžov, Lanžov a Horní Újezd).

Z kulturně historického hlediska je nezastupitelný románský dekor kostela. V takřka nezměněné podobě se dochoval jižní vstupní ústupkový portál, který patří k dílům českého vrcholného románského sochařství (*Mencl 1960, 11*) a byl datován do druhého desetiletí 13. st. (*Mencl 1960, 11*).

Do současné doby se také dobře dochovala panská tribuna, respektive její dva sloupy s kubickými dekorovanými hlavicemi sasko – hirsauského typu (*Mencl 1950, 3*).

Pravděpodobně nejcennější a zároveň nejvíce poškozenou partií stavby je její soustava lichých slepých arkád na jižním průčelí. Arkády byly sice odsekány, patrně při renesanční nebo barokní přestavbě, přesto jsou kompletně čitelné v jejich kompletním rozvržení. Je znám i průřez přípory, a to asi z metrového torza dochovaného při pravém ostění jižního portálu.

Prvek románské slepé arkády byl v Čechách užíván velmi zřídka a především se objevuje na stavbách tzv. Doksanské skupiny (*Merhautová, Radová 1957, 201 – 223*). Přestože byl libčanský kostel také dáván do souvislosti s touto skupinou staveb v severozápadních Čechách (*Merhautová 1971, 156*), je nesporné, že zdejší arkatura je jiného typu i provenience nežli doksanská. Na tento fakt upozornil *Mencl (1944 – 45, 123)* a poukazuje na souvislost s uměleckým okruhem saským. V Libčanech se totiž nejedná o arkaturu tektonickou jako je tomu obvyklé u Doksanské skupiny a na bazilice v Proseku, nýbrž o typ pseudotektonický – výhradně dekorativní. Tento typ dekoru je v České republice znám pouze ze tří dochovaných staveb (Libčany, Vrbčany a Jakub).

Velký kulturně historický význam má nejen románská podstata památky a její detail, ale i raně renesanční krov, který je datován k roku 1608 a západní vstupní portál, jenž je řazen do málo zmapovaného architektonického slohu románské renesance (*Poche 1978, 231*).

Jednolodní kamenný kostel Nanebevzetí Panny Marie v Libčanech je jednou ze čtyř komplexněji dochovaných románských památek v Královéhradeckém kraji. Nadregionální význam stavby v rámci české románské architektury spočívá nejen ve stupni zachovalosti monumentálního ústupkového portálu, ale především v doložitelném a dobře čitelném slepém arkádování v celé ploše jižního průčelí, což je prvek v české románské architektuře velmi vzácný. Z těchto důvodů je nutno stavbu zařadit do nejpřísnějšího stupně ochrany památkové péče, neboť se v obci Libčany nachází jedna z velmi významných a ve své podstatě unikátní románská stavba.

HODNOTNÉ DETAILY A PRVKY

U libčanského kostela Nanebevzetí Panny Marie, který je syntézou několika stavebních etap je vhodné cenné detaily a prvky řadit dle jejich slohové příslušnosti.

Z románského období pocházejí nejhodnotnější součásti stavby. Nejdůležitější je její jižní průčelí jako celek, v němž se nachází románský ústupkový portál, dílo českého vrcholného románského sochařství, fragmenty zazděných oken a odsekané slepé liché arkády. Jediný fragment této lišeny dochovaný v původním průřezu se nachází při pravé straně portálu v barokní předsíni.

Na severní fasádě se nacházejí fragmenty dvou zazděných románských oken a šestice odsekaných lisén, které nejsou pospojovány archivoltami, ale jsou ukončeny v horní pětině stěny. Na západní fasádě je patrné ostění románského portálu, který vedl na emporu. Pod celou stavbou probíhá románský sokl s profilovanou soklovou římsou.

Dochovaly se i některé románské prvky, které byly druhotně použity ve smíšeném barokním zdivu, a to jak v presbyteriu, tak v zazdínce druhotného vstupu na emporu v jižním průčelí. Ve zdivu presbyteria jsou patrné souměrné prvky s jedním, respektive dvěma ústupky a čelním obloukem, které Svobodová (1995, 82) hypoteticky interpretuje jako části románských lisén někdejší apsidy. V zazdínce druhotného vstupu jsou patrné kamenné kvádry s půlkruhovým vykrojením, o nichž se Svobodová (1995, 82) domnívá, že by mohlo jít o pozůstatky blíže nespecifikovaného kamenného žlabu. Spíše se domnívám, že by v tomto případě mohlo jít o zbytky románského obloučkového podřímsí.

V interiéru se z románské epochy dochovala západní empora podklenutá dvěma poli, patrně románské, klenby (třetí bylo proraženo barokním vřetenovým schodištěm) sklenuté na dva románské sloupy s kubickými dekorovanými hlavicemi sasko – hirsauké provenience (Mencl 1950, 3).

V rohu sakristie a oratoře jsou patrné koutové přípory s jedním ústupkem a čelním obloukem, které je možné interpretovat jako exteriérový dekor někdejší apsidy.

Z raně renesanční úpravy kostela je třeba zmínit strmý hambalkový krov, který nese ještě stopy gotické konstrukce a je přesně datován k roku 1608.

Z přelomu 15. a 16. století pochází patrně také západní portálek ve stylu románské renesance (Poche 1978, 231).

Klenba lodi je renesanční, valená s výsečemi. Z barokní etapy vývoje kostela je třeba zmínit přístavek před jižním portálem, ale především barokně upravený interiér kostela, včetně velmi cenné plastické výzdoby, jejíž části jsou připisované významnému baroknímu sochaři M. B. Braunovi.

ARCHITEKTONICKÉ PAMÁTKOVÉ ZÁVADY

Kostel Nanebevzetí Panny Marie není v havarijním stavu, přesto je nutné upozornit na vyskytující se památkové i stavební závady.

Celková statika stavby není přímo ohrožena (posouzení poruch na kostele Nanebevzetí Panny Marie v Libčanech provedl Ing. Rusek v roce 1992), přestože se ve svislých i vodorovných objevuje řada poruch, které se projevují trhlinami (*Rusek 1992, 3*). Vyskytují se jak na chrámové lodi a presbyteriu, tak na přístavěné sakristii.

Za závažnou estetickou závadu považují odstraněnou omítku z presbytáře a obnažení smíšeného barokního zdiva. Ve velmi neutěšeném stavu je podstřešní římsa, a to jak na chrámové lodi, tak i na presbytáři. Poškozeny jsou šambrány barokních oken.

Ve velmi špatném stavu je přístavek při západní fasádě. Povrchová úprava je zničena, stejně tak dožily jeho dvoukřídlové dřevěné dveře. Vrchní část přístavku byla opravena, avšak velmi nevhodně a necitlivě. Cihelná profilovaná římsa byla na severní stěně nahrazena pórobetonovými tvarovkami a krytina stříšky byla zhotovena z bonského šindelu.

Narušeny jsou zezdívky románských oken a portálu na emporu, stejně tak zezdívky druhotně proražených otvorů.

Interiér kostela je v dobrém stavu. Za závadu lze považovat nepřístupnost západního románsko-renesančního portálu. V choulostivém stavu je barokní vřetenové dřevěné schodiště na emporu. Renesanční i barokní krov, stejně tak klenutí lodi i kněžiště, jsou v pořádku, stejně tak krytina střechy. Nedostatkem půdního prostoru je jeho nezajištěnost proti pronikání holubů, jak již zmiňuje Muková (*1995, 33*).

NÁMĚTY PRO REHABILITACI OBJEKTU

Libčanský kostel je organicky rostlou stavbou, jejíž silueta byla utvářena téměř po osm století. Na architektonickém vzhledu i dispozici památky se odrazilo několik významných architektonických slohů a z tohoto důvodu je nutné k případné obnově přistupovat velmi rozvážně.

Při rekonstrukci by největší pozornost měla být věnována románské lodi, zejména její jižní průčelní fasádě. To se dnes nachází ve stavu, v jakém bylo ponecháno při sejmutí omítek a odhalení románských slepých arkád v roce 1942.

V souladu s výše uvedenými fakty a v návaznosti na provedený SHP doporučuji následující úpravy:

Obvodové stěny románské lodi by v exteriéru měly zůstat neomítnuty. Mělo by dojít k odbornému vyspravení větších trhlin a pečlivému zaspárování zdiva s obnovením podřezávaných spár. Jakékoliv obnovení přípor a archivolt lichých slepých arkád považuji za nepřijatelné a to jak na jižní, tak na severní fasádě. Tyto stopy románského dekoru doporučuji ponechat v současném, dobře čitelném stavu.

Na jižní fasádě by mělo dojít k rehabilitaci barokních pásových šambrán současných oken, stejně tak i jejich ostění.

Ze zadržky západního a prostředního románského okna (fragment východního okna doporučuji ponechat v současném stavu) by měla být sejmuta omítka a výplňové zdivo by mělo být prozkoumáno, zdali neukrývá dosud neznámé druhotně použité románské prvky. Měla by být provedena sondáž k předpokládaným románským špaletám. Následně doporučuji zadržku nově přikrýt tenkou vrstvou omítky tak, aby byla přiznána její struktura zdiva.

Stejně doporučuji postupovat u obou románských oken severní fasády i u dvou zadržných otvorů v západní fasádě.

Do kontrastu s románským kvádrovým zdivem by měly být uvedeny oba pozdně gotické cihlové štíty a to tak, že budou omítnuty. V kontrastu se starším kvádrovým zdivem by také měla být, dnes značně poškozená, podstřešní římsa. Při její rekonstrukci by měly být provedeny sondáže vedoucí k zjištění případného torzálně dochovaného románského dekoru. Kamenné odkapníky na rozích lodi musí být zachovány v současné podobě.

Ve shodě s Mukovou (1995, 34) doporučuji obnovení hladké omítky presbytáře pouze s jednoduchým členěním nárožními pilastry. Obnova podstřešní římsy je žádoucí. Za velmi důležité považuji vyjmutí nejlépe zachovaných románských spolíí z pláště presbyteria a jejich deponování v interiéru kostela.

V hladké bílé omítce doporučuji ošetřit stěny všech přístavků (tj. sakristie, oratoře a dvou vstupů) tak, aby zůstaly zachovány veškeré kamenné detaily ostění a náhrobků. Okenní otvory a dveře oratoře i sakristie doporučuji opravit a ponechat v současném stavu. Dveře hlavního (jižního) a bočního (západního) vstupu doporučuji odstranit a nahradit je moderními umělecky ztvárněnými kovanými mřížemi. Důvodem je vizuální propojení exteriéru s významným románským i románsko renesančním portálem. V jednom z těchto přístavků doporučuji zřídit drobné lapidárium pro uložení románských spolíí po jejich vyjmutí ze stěny presbytáře a zadržky v jižní stěně lodi.

Za žádoucí úpravu také považují snížení terénu v těsném sousedství stavby cca o 50 cm (románský terén měl být zhruba o 80 cm níže) a obnažení soklové římsy v celé své délce. Při této příležitosti by měl být zhotoven okapový chodník.

Interiér kostela je v dobrém stavu. Ze stavebních úprav doporučuji obnovu dřevěného vřetenového barokního schodiště na emporu, stejně tak jako nějaké dožitě dřevěné prvky barokního rozšíření empory.

Vzhledem k tomu, že chrámová loď je kryta významným pozdně gotickým krovem, doporučuji zřídit novou vertikální spojnicí mezi sakrálním prostorem a krovem, díky níž by po drobných úpravách a vložení pochůzího mostku mohl být krov částečně zpřístupněn. Jako jedno z možných řešení se nabízí lehké kovové vřetenové schodiště v rohu empory.

Kromě výše zmíněných stavebních úprav dále doporučuji provedení několika sondáží a archeologického průzkumu v interiéru a jedné sondáže v exteriéru. Tuto akci je možné tématicky (i časově) rozdělit do tří etap. V první etapě by bylo vhodné prozkoumat konstrukci podlahy v těsném okolí románských dřívků sloupů nesoucích emporu. Pod úrovní současné podlahy se předpokládá existence románských patek.

Ve druhé etapě by bylo žádoucí prozkoumat podlahu presbytáře v místech předpokládané někdejší apsidy. Současně by měla být provedena sondáž v místech předpokládaného románského ostění triumfálního oblouku. Na základě provedeného průzkumu by se mělo rozhodnout, jak se získanými poznatky naložit. Jako jedna z variant se nabízí přiznat exaktně doloženou půdorysnou stopu románské apsidy v dlažbě presbytáře. Archeologickému průzkumu presbytáře by mělo předcházet technicky méně náročné očištění a prozkoumání koutových přípor s oblounem, které se nacházejí v sakristii a oratoři. Tyto prvky se zdají být jedinými viditelnými pozůstatky románské apsidy umístěnými in situ.

Ve třetí etapě je možné sondáží ověřit případnou existenci dřevěného předchůdce kamenné stavby, tzv. cerkve, nebo starší vývojovou fází románského kamenného kostela. Tuto sondáž doporučuji provést jak v interiéru stavby, tak v jejím exteriéru.

POZNÁMKY

1. SHP – stavebně-historický průzkum je specializovaná odborná činnost, jejímž základním úkolem je zjištění, shromáždění, utřídění a zpracování maxima informací o konkrétní stavbní památce zejména pro potřeby památkové péče. (*Macek 1997*)
2. Obec Libčany se geomorfologicky nachází v provincii Česká vysočina, v soustavě České tabule, podsoustavě Východočeské tabule, v celku Východočeské tabule, podcelku Chlumecké tabule a okrsku Libčanské tabule.
3. Císařský otisk Stabilního katastru rozlišuje stavební materiály jednotlivých objektů. Pro dřevěné objekty byla zvolena žlutá barva a pro objekty zděné červená. Nutno však připomenout, že tehdejší pojetí zděné architektury bylo poněkud odlišné od dnešního, a tak červené označení domu nemusí být vždy věrohodné. Žluté označení objektů v naprosté většině označuje skutečně celodřevěné stavby.

PRAMENY

- Bláha, R.
Kalferst, J.   **2004:** Libčany – podklady pro archeologickou památkovou péči v rámci přípravy ÚPO. rukopis č.j. 287/2004 (kopie uložena v AO MVČ H. Králové)
- Lancinger, L.
Muková, J.
Šimková, D.   **1995:** Libčany – kostel Nanebevzetí P. Marie, Stavebně historický průzkum, SÚRPMO. Praha (kopie uložena v archivu NPÚ ú.o.p. v Pardubice)
- Rusek, B.   **1992:** Posouzení poruch na kostele N.P.M.v Libčanech. Hradec Králové (kopie uložena v archivu NPÚ ú.o.p. v Pardubice)

LITERATURA

- anonym   **1940:** Ročenka katolíků v Libčanech. HK?
- anonym   **1950:** Co víte o vsi Libčanech?, Svobodné slovo 5. 11. 1950
- Cechner, A.   **1904:** Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Královéhradeckém. Praha
- Kroupa, P.   **1997:** Průzkum jižního průčelí lodi kostela sv. Jakuba v Jakubu u Kutné Hory, Průzkumy památek I, s. 3 – 25. Praha
- Kuča, K.   **2002:** Atlas památek České republiky 1. díl. Praha
- Macek, P.   **1997:** Standardní nedestruktivní stavebně historický průzkum. Příloha časopisu Zprávy památkové péče 57. Praha
- Mencl, V.   **1944 – 45:** Nové nálezy na románských památkách z doby kolem roku 1210, Umění 16, s. 122 - 123. Praha
- Mencl, V.   **1950:** Románská a gotická hlavice jako prostředek k datování České architektury, Zprávy památkové péče 10, s. 1 – 32. Praha
- Mencl, V.   **1960:** Vývoj středověkého portálu v českých zemích, Zprávy památkové péče 20, s. 8 – 26. Praha
- Mencl, V.   **1965:** Panské tribuny v naší rom. architektuře, Umění 13, s. 29 - 62. Praha

- Merhautová, A.
Radová, M.   **1957:** Románská stavební huť v Doksanech II, Umění 5, s. 218. Praha
- Merhautová, A.   **1971:** Raně středověká architektura v Čechách. Praha
- Merhautová, A.
Třeščík, D.   **1983:** Románské umění v Čechách a na Moravě. Praha
- Petráň, J. + kol.   **1985:** Dějiny hmotné kultury I/1. Praha
- Poche, E.   **1978:** Umělecké památky Čech 2. Praha
- Profous, A.   **1949:** Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, s. 577.
Praha
- Radová, M.
Škabrada, J.   **1992:** Románské stavitelství, učební texty ČVUT. Praha
- Slaviček, A.   **1933:** Encyklopedie českých hradů a zámků 5. Praha
- Svobodová, J.   **1995:** Nálezy v areálu kostela Nanebevzetí Panny Marie v Libčanech,
Průzkumy památek 1, s. 82 – 83. Praha
- Syrový, B.   **1972:** Architektura (oborová encyklopedie SNTL). Praha
- Vocel, J. E.   **1856:** Kostely románského slohu v Čechách, Památky archeologické a
místopisné 2, s. 121. Praha

PLÁNY A MAPY

Müllerova mapa Čech z roku 1720, sekce Čechy 14

Mappa geographica regni Bohemiae in duodecim circulos divisae cum comítatu Glacensi et districtu Egerano adjunctis...a Joh: Christoph: Müller...A:C:M.DCC.XX. Michael Kauffer sculp-sit Augusta Vind.: Mědirytina, 1720, grafické měřítko [cca 1:132 000], 25 sekcí, rozměr sekce 465 x 540 mm, celkem 2403 x 2822 cm. Mapový obsah rył Michael Kauffer, parerga Johann Daniel Herz podle návrhu Václava Vavřince Reinera. Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd České republiky, sign. VII/ 4/ A-2587.

© Historický ústav AV ČR

I. vojenské (josefské) mapování z roku (1764 - 1768 a 1780 - 1783) - Čechy, mapový list č.112

© 1st (2nd) Military Survey, Section No. xy, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna

© Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně

© Ministerstvo životního prostředí ČR

II. vojenské (Františkovo) mapování (1836 - 1852) - Čechy, mapový list O_7_VIII

© 1st (2nd) Military Survey, Section No. xy, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna

© Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně

© Ministerstvo životního prostředí ČR

III. vojenské mapování (1877 - 1880) - mapový list 3955_2

© 1st (2nd) Military Survey, Section No. xy, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna

© Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně

© Ministerstvo životního prostředí ČR

císařský otisk Stabilního katastru **1840**

katastrální mapa **1894**

mapová příloha podkladu pro archeologickou památkovou péči v rámci přípravy ÚPO. rukopis č.j. 287/2004 **2004**

SEZNAM ZKRATEK

AO	Archeologické oddělení
ČVUT	České vysoké učení technické
MVČ	Muzeum východních Čech
NPÚ	Národní památkový ústav
SHP	stavebně historický průzkum
SÚRPMO	Specializovaný ústav pro rekonstrukci památkových měst a obcí
ú.o.p.	ústřední odborné pracoviště
ÚPO	územní plán obce

POZNÁMKY